

УДК: 336.74
Примљено: 18. фебруара 2009.
Прихваћено: 15. марта 2009.
Оригинални научни рад

Српска политичка мисао
број 1/2009.
год. 16. vol. 23.
стр. 171-178.

Зоран Милошевић*

Институт за политичке студије, Београд

БУДУЋНОСТ ЕВРА

Резиме

Солидарност која потиче из осећаја националне повезаности и која означава консензус сваке пореске уније, на нивоу целе Европе не постоји. То је структурни разлог због кога ће евро производити сукобе и спорове између различитих чланица Еропске уније. Заједничка камата и курсна листа никада неће одговарати свима. Људи ће на тај начин спознати да су њихове владе европским институцијма уступиле кључне политичке инструменте за повећање националног благостања и обезбеђење напретка. Због тога евро не може да преживи, иако може да проузрокује мноштво проблема и велике међународне конфликте, пре него што доживи свој крај.

Кључне речи: Политика, евро, Европа, Србија, криза, будућност, напредак

Уколико Србија заиста уђе у Европску унију чека је, између осталог, одрицање од националне валуте. Ту земље кандидати за чланство у ЕУ немају никакав избор. ЕУ врши притиске да се са прикључењем укину и националне валуте. Посебно је смешно да у овим притисцима учествују Данска, Шведска и Велика Британија, које не намеравају да се одрекну својих националних валута. **Државама које једном уђу у европску монетарну унију, дакле, прихвате евро, онемогућено је да се врате назад и оживе националну валуту, пошто морају да се одрекну, у корист Европске централне банке (ЕЦБ), управљања властитим девизним резервама.**

* Рад је настао у оквиру научног пројекта «Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији» (149057Д), који се развија у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира га Министарство науке Републике Србије.

ЗАШТО ЈЕ УВЕДЕН ЕВРО?

Увођење евра треба да помогне у преображају ЕУ у политички савез са бројним одликама високоцентрализоване државе, пошто европски капиталисти и бриселски и франкфуртски комитети желе да без демократских правила (нетраспарентно) одлучују о свим важним питањима. Бивши шпански премијер Филип Гонзалес (Felipe Gonzales) је поводом тога изјавио: «Никако не смемо заборавити да је евро средство тог пројекта (пројекта политичке уније – З. М.)», а гувернер Европске централне банке (ЕЦБ) Вим Дуисенберг (Wim Duisenberg) је изјавио: «Евро је много више од валуте. Евро је симбол европске интеграције у сваком смислу».¹⁾ Осим тога, аналитичари истичу још један задатак који је евро треба да обави – то је да докрајчи остатке социјалне државе у Европи.²⁾ То је план који би требао да забрине све добронамерне људе.

Свака држава има властиту валуту и то је један од знакова њене независности. Укидање националних валута и њихова замена са евром значи пренос једног од најважнијих инструмената државности са државе чланице на бирократију ЕУ. Председник Европске комисије Романо Проди је истакао: «Мач и валута су основа националне државе: ми смо је преобликовали».³⁾ Валутно уређење евра представља срж покушаја одбацивања демократског наслеђа, које потиче из Америчке и Француске револуције: ради се о праву народа на самоопредељење. Евро су увели зато да би потчинили националне државе, као и да благостање становника подреде интересима франкфуртских банкара и њених агенција, над којим немамо никакву демократску контролу. Новац је, наиме, превише важан за благостање људи, да би га препустили финансијским елитама.

КЉУЧНИ ПРОБЛЕМ: ЕВРО УКИДА ГЛАВНУ ЕКОНОМСКУ ПОЛУГУ НАЦИОНАЛНЕ ДРЖАВЕ – НАЦИОНАЛНУ ПОЛИТИКУ КАМАТНИХ И КУРСНИХ МЕРА

Национална валута је од суштинског значаја за сваку демократску и независну државу, пошто влади омогућује утицај

- 1) Evropska protimaastrichtska zveza, Poziv proti evru, *Evrotitanik*, ekonomski razlogi proti evru, Skupina Neutro, Ljubljana, 2001, str. 21.
- 2) Gorazd Kovačič, Evrotitaniku na pot, *Evrotitanik*, ekonomski razlogi proti evru, Skupina Neutro, Ljubljana, 2001, str. 32.
- 3) Исто.

на каматну у курсну политику, која обезбеђује привредну стабилност и квалитет живота становништва.⁴⁴ Камата је домаћа цена валуте. Са њом уравнотежујемо трошкове кредита и утичемо на позајмице, инвестиције, те количину новца у оптицају. Девизни курс је цена валуте за становнике других држава. Њиме држава одређује услове размене добара и услуга са спољним трговачким партнерима. Ако држава дуже време води непримерну курсну политику може постати неконкурентна. То се исказује у ниском привредном расту, незапослености и исељавању становништва. Без вентила каматних и курсних мера националне привреде су изложена привредним потресима, на пример енергетским кризама или променама цена на тржишту пољопривредних производа или некретнина.

С обзиром на то, да се европске привреде између себе знатно разликују, онда јединствена валута и последично јединствена каматна и курсна политика нема никакав смисао. Највеће чланице ЕУ (Немачка и Француска) су тренутно у рецесији и имају потребу за стимулативним, ниским каматним стопама. Неке друге државе се налазе у фази прегревања привреде и имају потребу за каматним мерама које би задржале инфлацију. Политика ЕЦБ је таква да увек користи најмоћнијима, дакле Немачкој и Француској. Криза у Ирској је изазвана, између осталог, и због овакве политике ЕЦБ, пошто је ова финансијска институција подстакла инфлацију у Ирској. Сукоб између држава које имају потребу за различитим, себи прилагођеним, економским мерама је неминован, а у нашем случају то значи да ЕЦБ мора престати да води јединствену политику каматних и курсних мера. Другим речима, на овај начин испада да се стимулише потреба да се поврате националне валуте, односно укине евро.

Губљењем сигурносних мера, каматне и курсне политике, чланицама европске монетарне уније на располагању остаје само прилагођавање пореске политике и јавне потрошње. Међутим, Пакт за стабилност и развој ограничио је државе и на овом подручју. Пакт је овластио ЕУ да кажњава оне чланице европске монетарне уније које остваре годишњи минус већи од три посто БНД. Прекорачење овог ограничења је, опет, често једини начин борбе са рецесијом, што захтева повећање јавне потрошње и истовремено снижавање пореза. Концентрација моћи у ЕУ, која тежи и хармонизацији националних пореских политика, само умањује пореску гипкост држава. Када националне владе буду имале

4) Simon Wolfson, *Evropska monetarna unija – nepremišljen projekt, Evrotitanik*, ekonomski razlogi proti evru, Skupina Neutro, Ljubljana, 2001, str. 6.

потпуно везане руке, држава се на тешкоће може одазвати само са снижавањем плата, растом незапослености или сељењем радне снаге и капитала из сиромашних у богате државе, односно регије.

Истовремено економске предности евра, као што је снижавања трансацијских трошкова за појединце на путовањима и за предузећа приликом спољне трговине, те лакше поређење цена унутар ЕУ, су изузетно мале у поређењу са политичким и економским штетама које евро доноси. Иако унутар евро зоне можете провести неколико недеља као туриста или гост неке породице, остало време се живи и ради у својој држави и привреди која је оптерећена са непримерном каматом и курсном политиком, те последично са неконкурентношћу, незапосленošћу, инфлацијом⁵⁾ или ниским привредним растом.

Према томе, јасно је да евро не води привредном расту целокупне ЕУ. Напротив, монетарна унија води централизовању државе, а то значи да ће капитал ићи тамо где највише доноси профита. Другим речима, људи који желе да имају посао мораће да се селе за капиталом по целој Европи. То ће, наравно, ослабити периферне државе, односно ретко насељене регије, које већ имају демографске и развојне проблеме. Осим тога, према мишљењу Александра Зиновјева, ово сељење људи за капиталом доводи их у ропство. «Жеља милиона људи из незападних земаља да се добровољно преселе на Запад никако не утиче на њихов социјални статус у западном друштву. **Они овде образују нарочито постојан социјални слој који је упоредив са робовима у Римској империји. Они су обесправљени као и робови.** У сваком случају њихова права су ограничена у поређењу са аутохтоним западним становништвом. Услови под којима живе су такође упоредиви са ропским. Наравно, с њима се поступа боље него са робовима у Риму или у САД током прошлог века. Па ипак, они долазе у западне земље споља, као јефтина радна снага, и за оне послове које грађани западних земаља сматрају недостојним да се њима баве. На пример, у Немачкој Турци добијају два или три пута мање од Немаца за исти посао, а људи из бивших комунистичких земаља који овде нелегално живе спремни су да раде за багателу (за плату која је десет и више пута мања, него за Немце). Ови људи се репродукују у западним земљама у свом статусу, као што су се репродуковали (а не само заробљавали у рату) робови у Риму. Идилична слика коју граде западни идеолози, да су савремени радници тобоже сувласници предузећа,

5) Од 1999. до 2001. године евро је изгубио четвртину вредности.

или у крајњој линији саучесници у послу који су заинтересовани за његов процват, не односи се на разматрани слој.»⁶⁶

Евро није ни пројекат који ће довести до умањења конфликта у ЕУ. Наиме, заједничка валута не може да осигура међунационалне кохезије и мир. Поред тога што су имали заједничку валуту СССР и СФР Југославија су се распали. Године 1999, када је ЕУ увела евро, у свету је било око 25 ратова, од тога 24 државе су имале заједничку валуту. У периоду између 1989. и 1999. године у свету је забележено 108 оружаних сукоба, од тога је 101 држава учесница сукоба имала заједничку валуту. Три четвртине ових конфликта се догађало у државама где је постојао формални демократски поредак, на пример у Индији (Кашмир), Алжиру (исламска герила), Мароко (Западна Сахара), Велика Британија (Северна Ирска), Шпанији (Баскија) и Турска (Курдистан).

ДЕМОКРАТИЈА И ЕВРО

Како да грађани ЕУ утичу на одлуке ЕЦБ, односно на подручју јединствене монетарне уније? Према увидима у досадашњу правну регулативу из овог подручја, јасно је да када гувернери буду именовани, више неће бити могуће ни сменити их ни заменити. За њих важи забрана тражења и примања упутстава или задатака од националних влада или било које друге европске институције. ЕЦБ је у својој делатности потпуно независна од влада и парламента националних држава – чланица ЕУ. **У погледу европске валуте, дакле, бирачи не могу променити ништа.** Промене власти на нивоу држава чланица или ЕУ уопште нама утицаја на политику ЕЦБ. Недемократска структура европске монетарне уније и ЕЦБ је до детаља дефинисана Маастрихтским уговором, која се не може мењати без сагласности свих држава чланица.⁷⁷

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И ЕВРО

Евро је кључни инструмент у смањивању могућности да се националне државе заштите од опасних ефеката глобализацијских процеса, какав је, на пример, брзо ширење привредних ломова из једне на другу државу. Слободан проток капитала је, каже се, мотор

6) Александар Зиновјев, *Занад*, феномен западњаштва, Наш дом, Београд, 2002, стр. 122.

7) Ово није једина недемократска институција у ЕУ. О томе видети: Ismet Ovčina, *Političke stranke i demokratija*, DES, Sarajevo, 2007.

привредне глобализације. Међутим, 56. члан Мастрихтског уговора о ЕУ забрањује било какво ограничавање слободног протока капитала унутар ЕУ или између ЕУ и спољнег света. **Мастрихтски уговор је очигледно писан по жељи власника капитала, пошто је то декларација о слободи капитала, али не и људи.**

У супротности са овим напредне снаге увек су тежиле да укроте огромне апетите и интерес дивље снаге капитала. При том се (судећи по досадашњим историјским искуствима) као једини ефикасан апарат показала национална држава, са демократским поступком проверавања елите од стране бирачког тела.

ДА ЛИ ЋЕ ЕВРО ОПСТАТИ?

Немачки представник у Савету гувернера ЕЦБ, Отмар Исинг је рекао: «У историји није познат случај да се нека монетарна унија, која није повезана са само једном државом, опстала».⁸⁸ Националне монетарне уније су истовремено и пореске уније. На својој територији воде јединствену пореску политику, удружену са системом јавне потрошње и производње. То значи да слабије развијене регије у просеку плаћају мање порезе, при чему, истовремено, у њима држава подстиче јавне радове. Национална солидарност се манифестује тако да централна власт са преносима новца делимично компензује разлике између регија и заједница. Радна снага се, у сваком случају, сели из сиромашнијих у богатије пределе, међутим без пореске регулативе ово би био још израженији процес. На тај начин неки региони би остали без становника. На европском нивоу овакве солидарности нема. Европска монетарна унија није пореска унија. Политика опорезивања и јавне потрошње остаје у надлежности националних влада, и све казује да ће тако остати (иако се и овде ограничавају од стране Пакта за стабилност, који не дозвољава да националне државе имају годишњи минус већи од три посто БНД).

Због тога је мало вероватно да ће богате државе много повећати количину помоћи за сиромашне чланице, посебно новим државама са Истока и онима са Балкана које теже да уђу у ЕУ. Сиромашнима, дакле, преостаје да се, у поређењу са својим конкурентима, помире са мањим платама и смањивањем социјалне си-

8) Evropska protimaastrichtska zveza, Poziv proti evru, *Evrotitanik*, ekonomski razlogi proti evru, str. 26.

гурности. Ако тако буде, онда становнике сиромашних држава чека незапосленост и биће приморани да се селе трбухом за крухом.

Овом закључку се приволео и познати економиста **Милтон Фридман**, који је дао две занимљиве изјаве: «Евро ће бити извор великих проблема уместо да буде користан. Евро је случај без председана. Колико ја знам, до сада није било монетарне уније сачињене од независних држава и која је имала званично прописану валуту. Било је унија заснованих на покрићу у сребру или злату, али не и на декретом прописаном новцу, који тежи инфлацији, а који издају политички независне државе».⁹⁾ Другом приликом је рекао: «Евро је велика грешка. Увели су га из политичких, а не из економских разлога, пошто је то корак ка реализацији мита Уједињених држава Европе. Мислим да ће његов учинак бити супротан од очекиваног. Проузроковаће сукобе који ће само отежати опстанак политичке уније... Новац је превише озбиљна ствар да би га препустили савезним банкарима».¹⁰⁾¹⁰

Солидарност која потиче из осећаја националне повезаности и која означава консензус сваке пореске уније на нивоу целе Европе не постоји.¹¹⁾¹¹ То је структурни разлог због кога ће евро производити сукобе и спорове између различитих чланица ЕУ. Заједничка камата и курсна листа никада неће одговарати свима. **Људи ће на тај начин, на крају и можда доцкан, спознати да су њихове владе европским институцијама уступиле кључне политичке инструменте за повећање националног благостања и обезбеђење напретка.** Због тога евро не може да преживи, али може да проузрокује мноштво проблема и велике међународне конфликте, пре него што доживи свој крај.¹²⁾¹²

9) Сајмон Хефер, Еврофили против реалности: реалност ће победити, *Нова српска политичка мисао*, <http://www.nspm.rs/ekonomaska-politika/evrofilii-protiv-realnosti-ce-pobediti/s...>

10) *The Irisc Times*, 5. 9. 2001.

11) Расправе о могућности неких држава – чланица да се одрекну евра већ теку. Тако је бивши немачки министар иностраних послова, Јошка Фишер, изјавио да «Немачка није вољна да и даље обезбеђује финансијску потпору привредно заосталим земљама Европе». Види: Сајмон Хефер, Еврофили против реалности: реалност ће победити, *Нова српска политичка мисао*, <http://www.nspm.rs/ekonomaska-politika/evrofilii-protiv-realnosti-ce-pobediti/s...>

12) Иако европски медији не пишу о протестима у ЕУ, они су све масовнији, посебно у чланицама на Истоку (Бугарска, Литванија, Летонија и естонија). Види: Бунтујущая Европа. Массовые беспорядки расползаются по ЕС, <http://novopol.ru/text59669.html>

ЛИТЕРАТУРА

- Бунтујућа Европа. Массовые беспорячки распозајуа по ЕС, <http://novopol.ru/text59669.html>
- Вукчевић, Дејана: Србија и придруживање Европској унији, у зборнику: *Србија политички и институционални изазови*, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Зиновјев, Александар: *Запад*, феномен западњаштва, Наш дом, Београд, 2002.
- Evrotitanik*, ekonomski razlogi proti evru, Skupina Neutro, Ljubljana, 2001.
- Coughlan, Anthony: *Temeljna kritična dejstva o Evropski uniji*, Skupina NEUTRO, Ljubljana, 1999.
- Милошевић, Зоран: Између Европске уније и савеза православних Словена, у зборнику: *Јединство православних Словена*, књ. 1, Филозофски факултет, Источно Сарајево, 2006.
- Милошевић, Зоран: *Куповина државе*, Есеји о страначкој корупцији, тржишту лојалности у медијима и евроскептицизму, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Ovčina, Ismet: *Političke stranke i demokratija*, DES, Sarajevo, 2007.
- The Irisc Times*, 5. 9. 2001.
- Хефер, Сајмон: Еврофили против реалности: реалност ће победити, *Нова српска политичка мисао*, <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/evrofiliprotiv-realnosti-ce-pobediti/s...>

Zoran Milošević

FUTURE OF EURO

Summary

In the European Union, speaking in context of whole Europe, there is no solidarity that is deriving from a feeling of national unity and marking the consensus of each tax union. This is a structural argument that will make euro to cause conflicts and disputes between different members of the European Union. Joint money interest and exchange list would never be able to suit interest of all and therefore people will realize that their governments have granted key political instruments for improving national welfare and development to the European institutions. For this reason Euro cannot survive, although it could cause variety of problems and great international conflicts before the end of its use.

Key Words: politics, Euro, Europe, Serbia, crisis, future, progress